

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ

Р. Б. Сокольська, В. Д. Зелікман, Т. В. Акімова

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Затверджено на засіданні Вченої ради академії
як конспект лекцій

Дніпропетровськ НМетАУ 2006

УДК 336.7:657.62:658.5:669.1(07)

Сокольська Р. Б., Зелікман В. Д., Акімова Т. В. Фінансовий аналіз:
Конспект лекцій. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2006. – 37 с.

Розглянуті основні поняття, принципи та підходи до фінансового аналізу, методики аналізу різних аспектів діяльності підприємства на підставі інформації, наведеної у фінансовій звітності.

Призначений для студентів спеціальності 6.050104 – фінанси.

Іл. 9. Табл. 14. Бібліогр.: 33 найм.

Відповідальна за випуск Г.О.Король, канд. екон. наук, доц.

Рецензенти: В.Я.Плаксієнко, д-р екон. наук, проф. (ДДАУ)
Д.Є.Козенков, канд. екон. наук, доц. (НМетАУ)

© Сокольська Р.Б., Зелікман В.Д.,
Акімова Т.В., 2006

© Національна металургійна
академія України, 2006

ВСТУП

На сьогодні підприємства України працюють в умовах ринкової економіки, що потребує ефективного фінансового управління їх діяльністю, яке багато в чому визначається здатністю керівництва грамотно аналізувати фінансовий стан підприємства. Ця задача вирішується за допомогою фінансового аналізу, в ході якого системно вивчаються тенденції розвитку та причини змін у фінансовому становищі підприємства, обґрунтовуються плани та управлінські рішення, здійснюється контроль за їх виконанням, розробляється фінансова стратегія розвитку підприємства.

Система фінансового аналізу повинна задовольняти інформаційні потреби різних груп користувачів, зацікавлених в даних щодо діяльності підприємства. З одного боку, це менеджери, які зацікавлені в отриманні достовірної інформації для прийняття зважених управлінських рішень. З іншого боку, це кредитори, інвестори, інші юридичні та фізичні особи, які так чи інакше зацікавлені в діяльності підприємства та потребують інформації про його фінансовий стан і результати господарської діяльності для прийняття економічно обґрунтованих фінансових рішень.

Процес дослідження фінансового стану та результатів діяльності підприємства на основі інформації, яка представлена у фінансовій звітності, і є предметом дисципліни «Фінансовий аналіз». Метою викладання дисципліни є надання знань та практичних навичок з використання методів фінансового аналізу в сучасних умовах.

Дисципліна «Фінансовий аналіз» має своєю основою такі дисципліни, як «Бухгалтерський облік», «Фінансовий облік», «Економічний аналіз», «Фінанси», «Фінансовий менеджмент», знання з яких необхідні для успішного засвоєння програми дисципліни. Вона тісно пов'язана з більшістю фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін, що складають навчальний план спеціальності 6.050104 – фінанси.

В результаті вивчення дисципліни «Фінансовий аналіз» студент повинен опанувати основні методики та техніку фінансового аналізу, вміти

використовувати різні методи фінансового аналізу для отримання інформації, яка необхідна у конкретних умовах, та формування адекватних аналітичних висновків.

1. ПОНЯТТЯ, МЕТА І ЗМІСТ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

1.1. Поняття фінансового аналізу

Фінансовий аналіз є процесом дослідження фінансового стану і результатів діяльності підприємства з метою виявлення резервів підвищення його ринкової вартості і забезпечення ефективного розвитку.

Основна мета фінансового аналізу – виявлення, по можливості, усіх причин (наскільки це можливо за наданою інформацією), які призвели до зміни фінансового стану підприємства, інтерпретація цих змін, виявлення наслідків та розробка пропозицій і рекомендацій щодо поліпшення фінансового стану підприємства.

Під фінансовим станом підприємства розуміють можливість підприємства фінансувати свою діяльність.

Характеристики фінансового стану:

- забезпеченість фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства;
- доцільність їх розміщення і ефективність використання;
- фінансові взаєностосунки з іншими юридичними і фізичними особами;
- платоспроможність і фінансова стійкість.

Види фінансового стану:

- а) стійкий;
- б) нестійкий;
- в) кризовий.

1.2. Суб'єкти і види фінансового аналізу

Суб'єкти фінансового аналізу – це фізичні і юридичні особи, зацікавлені в результатах фінансового аналізу.

Характеристики суб'єктів фінансового аналізу наведені на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Класифікація суб'єктів фінансового аналізу

Фінансовий аналіз є частиною загального повного аналізу господарської діяльності, який складається з двох взаємопов'язаних елементів: фінансового аналізу і виробничого управлінського аналізу.

Складові аналізу господарської діяльності підприємства та їх основні характеристики наведені на рисунку 1.2.

1.3. Інформаційна база для фінансового аналізу

Основним інформаційним джерелом фінансового аналізу є фінансова звітність.

Фінансова звітність – це сукупність форм звітності, які складені на основі даних фінансового обліку з метою надання зовнішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан підприємства у вигляді, який зрозумілий і зручний для прийняття ними певних фінансових рішень.

Інформація для фінансового аналізу повинна задовольняти ряду характеристик, ієрархія яких наведена на рисунку 1.3.

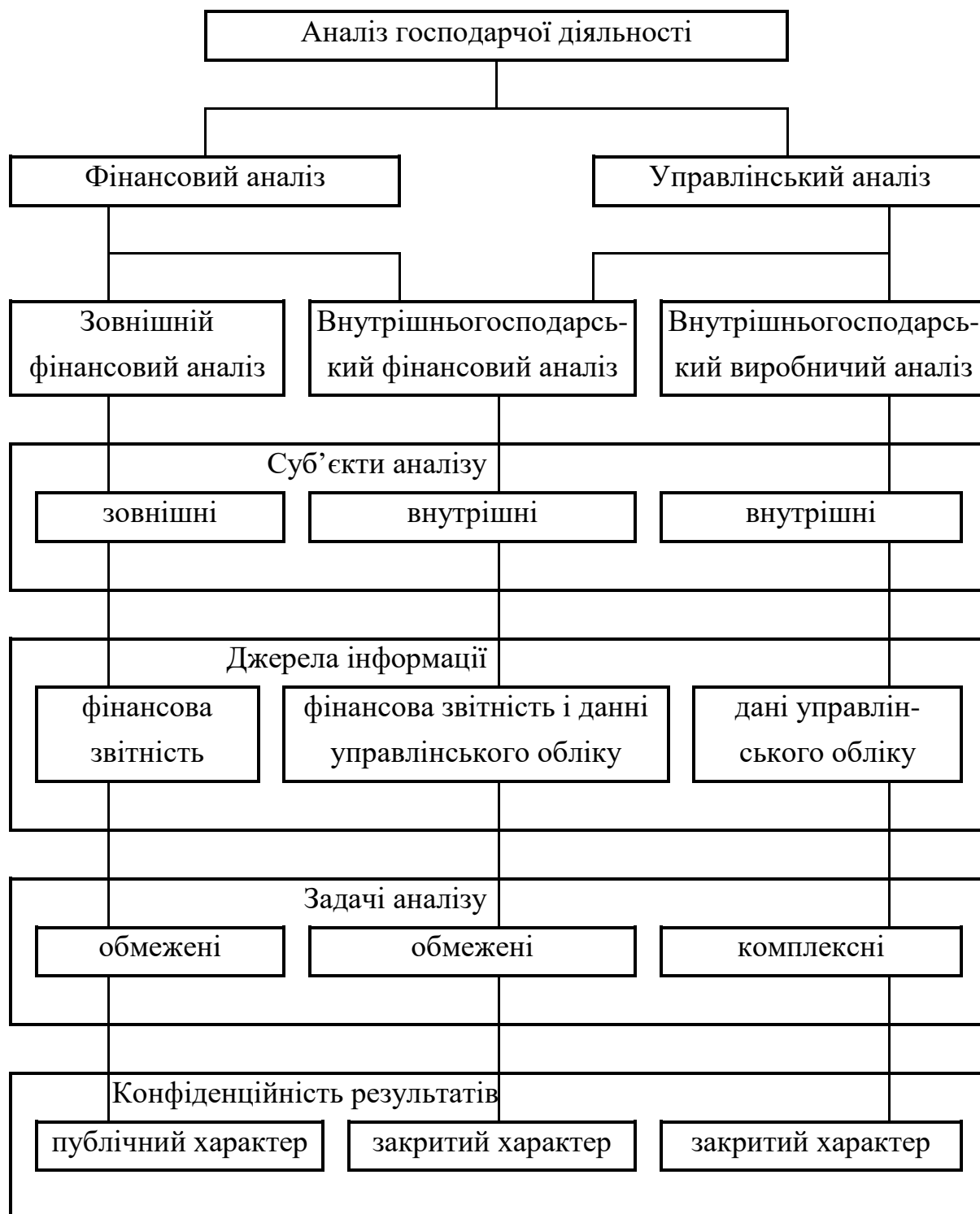

Рис. 1.2. Характеристики складових аналізу господарської діяльності

Рис. 1.3. Характеристики інформації для фінансового аналізу

2. ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПІДСТАВІ ГОРИЗОНТАЛЬНОГО І ВЕРТИКАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

2.1. Задачі аналізу фінансової звітності та її складових

Головна мета аналізу фінансових звітів – своєчасне виявлення та усунення недоліків в діяльності підприємства, знаходження резервів поліпшення фінансового стану та підвищення платоспроможності підприємства.

При цьому необхідно вирішити такі завдання:

а) надання оцінки надходженню фінансових ресурсів та їх використанню з позиції поліпшення фінансового стану підприємства на підставі вивчення взаємозв'язку між різними показниками виробничої, комерційної і фінансової діяльності підприємства;

б) прогнозування можливих фінансових результатів діяльності підприємства, його рентабельності, виходячи з реальних умов господарської діяльності та наявності власних і позикових ресурсів, розробка моделей фінансового стану за різноманітними варіантами використання ресурсів;

в) розробка конкретних заходів, спрямованих на ефективне використання фінансових ресурсів та зміцнення фінансового стану підприємства.

Фінансова звітність за національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку включає чотири основні форми: форму № 1 “Баланс”, форму № 2 “Звіт про фінансові результати”, форму № 3 “Звіт про рух грошових коштів” та форму № 4 “Звіт про власний капітал”. Крім того, Наказом Міністерства фінансів України № 302 від 29.11.2000 р. введена форма № 5 “Примітки до річної фінансової звітності”.

Баланс – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Складові аналізу балансу підприємства наведені на рисунку 2.1.

Звіт про фінансові результати – це звіт про доходи, витрати та фінансові результати діяльності підприємства.

Структура звіту про фінансові результати підприємства наведена на рисунку 2.2.

Аналіз Звіту про фінансові результати дозволяє отримати інформацію:

а) про доходи і витрати для визначення чистого результату діяльності за певний період;

б) про джерело отримання основної частини доходів і прибутку звітного періоду;

Рис. 2.1. Складові аналізу балансу підприємства

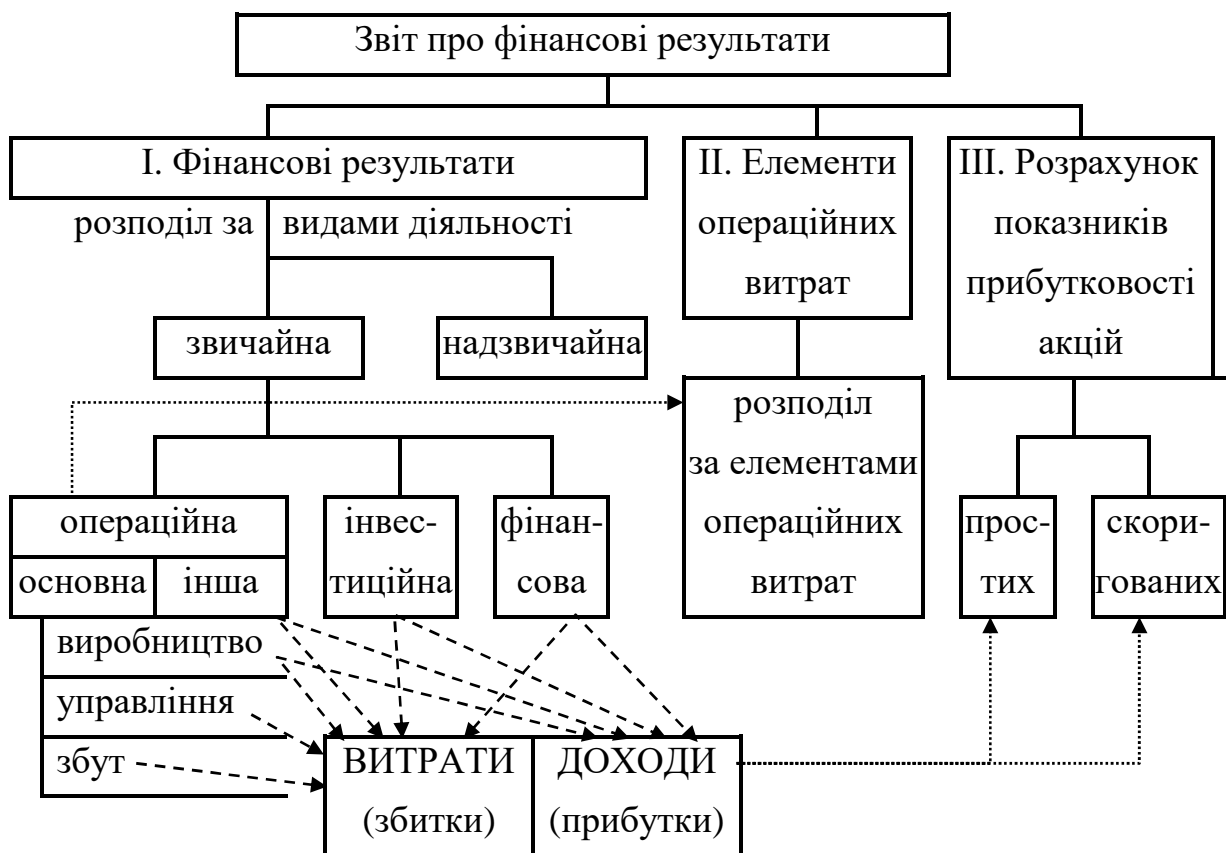

Рис. 2.2. Структура звіту про фінансові результати

в) про розподіл виробничої собівартості продукції і невиробничих витрат, зокрема, витрат з управління і витрат на реалізацію продукції, а також витрат з фінансової діяльності.

Схема формування показників звіту про фінансові результати представлена на рисунку 2.3.

Звіт про рух грошових коштів – це звіт, який відображає надходження і витрати грошових коштів в результаті діяльності підприємства у звітному періоді.

У процесі аналізу необхідно виділити види діяльності, які призвели до отримання або втрати грошових коштів, а також оцінити ефективність їх використання.

Відображення руху грошових коштів у Звіті про рух грошових коштів здійснюється за трьома видами діяльності підприємства: операційною, інвестиційною, фінансовою.

Схема процесу надходження інформації до Звіту про рух грошових коштів та структура цього звіту наведені на рисунку 2.4.

Інформація про рух коштів внаслідок операційної діяльності може бути отримана:

- з облікових реєстрів (*прямий метод*);
- шляхом послідовного коригування статей звіту про фінансові результати (*непрямий метод*).

Звіт про власний капітал – звіт, який відображає зміни у складі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Аналіз звіту про власний капітал надає інформацію про зміни у складі і структурі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

2.2. Суть і призначення горизонтального і вертикального аналізу фінансової звітності підприємства

Горизонтальний (трендовий) аналіз базується на вивченні динаміки окремих фінансових показників в часі і полягає в побудові однієї або декількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання або падіння.

Рис. 2.3. Формування показників звіту про фінансові результати підприємства

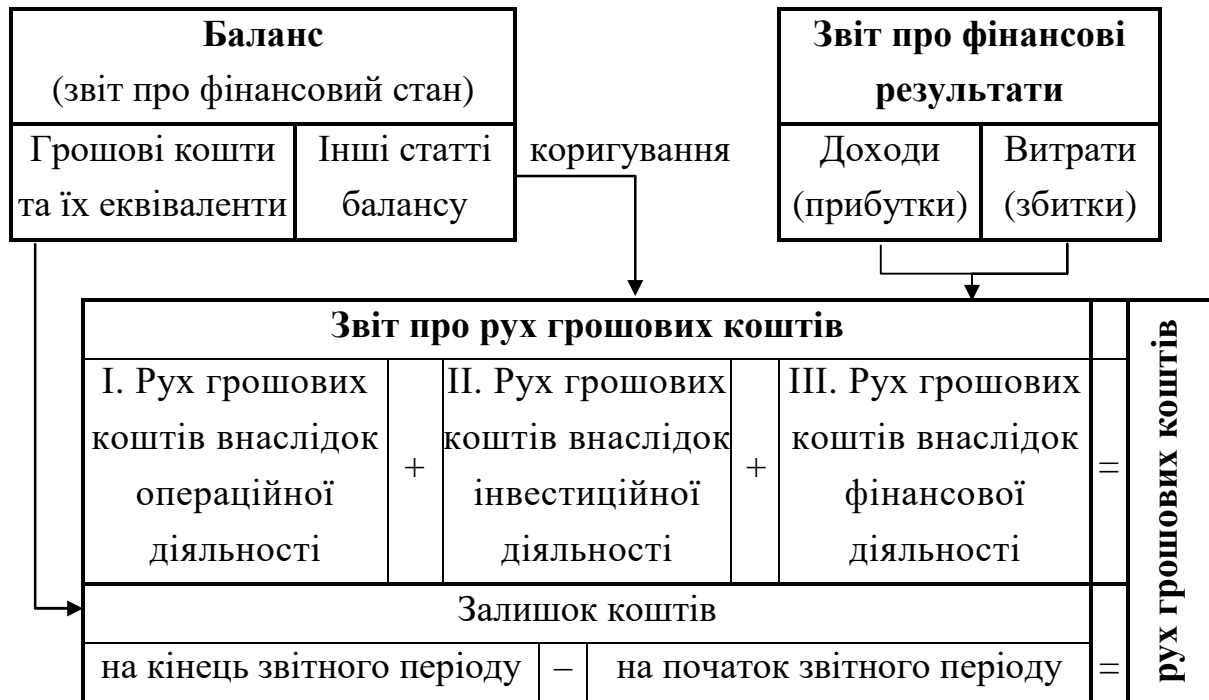

Рис. 2.4. Схема надходження інформації до Звіту про рух грошових коштів та його розділи

Вертикальний (структурний) аналіз базується на структурному розкладанні окремих показників фінансової звітності підприємства, що дозволяє зробити висновки щодо структури балансу і звіту про фінансові результати, а також проаналізувати динаміку цієї структури.

Технологія вертикального аналізу полягає у тому, що сума балансу (при аналізі балансу) і виручка (при аналізі звіту про фінансові результати) приймається за 100 %, а всі статті відповідного фінансового звіту представляються часткою від прийнятого базового значення.

Необхідно враховувати, що при умовах значної інфляції можливості горизонтального та вертикального аналізу обмежені.

Існує *три підходи* до усунення впливу інфляції на результати аналізу:

- 1) перерахунок балансових даних з урахуванням різних індексів зміни цін для різних видів ресурсів;
- 2) перерахунок балансових даних з урахуванням єдиного індексу інфляції для різних видів ресурсів;

3) перерахунок всіх статей балансу для кожного моменту часу в тверду валюту за біржовим курсом на дату складання балансу.

3. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ

3.1. Загальна характеристика системи фінансових коефіцієнтів

Система фінансових показників – сукупність відносних показників, які розраховані за даними фінансової звітності підприємства і характеризують його фінансовий стан з різних сторін відповідно до інтересів суб'єктів фінансового аналізу.

Основні особливості аналізу коефіцієнтів:

– більшість фінансових показників носить характер відносних величин, що дозволяє порівнювати підприємства різних масштабів діяльності;

– при проведенні аналізу коефіцієнтів використовується прийом порівняння (з показниками минулих періодів, з показниками інших підприємств, нормативними значеннями);

– для проведення аналізу коефіцієнтів потрібно мати повний фінансовий опис за вибрану кількість періодів (форма 1 – Баланс і форма 2 – Звіт про фінансові результати; при цьому балансів повинно бути на 1 більше, ніж звітів про фінансові результати діяльності підприємства).

Фінансові коефіцієнти розділяються на групи відповідно основним властивостям діяльності підприємства та інтересам суб'єктів фінансового аналізу.

Основні групи фінансових коефіцієнтів наведені на рисунку 3.1.

3.2. Коефіцієнти фінансової стійкості та платоспроможності

Показники фінансової стійкості – система показників, які характеризують структуру капіталу підприємства, що розглядається, з

Рис. 3.1. Класифікація фінансових коефіцієнтів

позицій ступеня фінансової стабільності його розвитку в майбутньому періоді.

Характеристика показників фінансової стійкості представлена у таблиці 3.1

Показники платоспроможності (ліквідності) – система показників, які характеризують спроможність підприємства своєчасно розрахуватися по своїх фінансових зобов'язаннях залежно від стану ліквідності його активів.

Характеристика показників платоспроможності представлена у таблиці 3.2.

Таблиця 3.1

Показники фінансової стійкості підприємства

Найменування показника	Суть показника
Коефіцієнт незалежності	Частка власних коштів в структурі капіталу підприємства
Плече фінансового важеля	Співвідношення позикових та власних коштів підприємства
Питома вага дебіторської заборгованості у вартості майна	Частка дебіторської заборгованості у вартості майна підприємства
Коефіцієнт капіталізації	Питома вага власних і довгострокових позикових коштів у вартості майна
Відношення заборгованості до капіталізації	Частка довгострокової заборгованості у капіталізації

Таблиця 3.2

Показники платоспроможності підприємства

Найменування показника	Суть показника
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Співвідношення грошових коштів та короткострокових зобов'язань
Коефіцієнт термінової ліквідності	Відношення суми грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень і дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань
Коефіцієнт загальної ліквідності	Співвідношення обігових коштів та короткострокових зобов'язань
Питома вага запасів і витрат в сумі короткострокових зобов'язань	Частина короткострокових зобов'язань підприємства, яку воно може погасити за рахунок реалізації матеріальних і товарних цінностей

Розрахунок коефіцієнтів ліквідності доцільно доповнювати аналізом структури активів підприємства за їх ліквідністю.

3.3. Коефіцієнти обіговості та рентабельності

Коефіцієнти ділової активності (обіговості) – система показників виробничо-комерційної активності підприємства, які характеризують, наскільки швидко активи підприємства обертаються в процесі його господарської діяльності.

Характеристика показників ділової активності представлена у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Показники ділової активності підприємства

Найменування показника	Суть показника
1	2
Загальний коефіцієнт оборотності – оборотність активів	Відношення виручки від реалізації продукції до середньої вартості активів підприємства
Оборотність запасів	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньої вартості запасів
Оборотність власних коштів	Відношення виручки від реалізації продукції до середньої вартості власних коштів
Оборотність постійних активів	Відношення виручки від реалізації до середньої вартості необоротних активів
Оборотність чистих активів	Відношення виручки від реалізації до середньої вартості чистих активів
Оборотність дебіторської заборгованості	Відношення виручки від реалізації до середньої вартості дебіторської заборгованості
Середній період погашення дебіторської заборгованості	Відношення кількості днів у році (365) до показника оборотності дебіторської заборгованості
Оборотність кредиторської заборгованості	Відношення виручки від реалізації до середньої вартості кредиторської заборгованості

Продовження табл. 3.3

1	2
Середній період погашення кредиторської заборгованості	Відношення кількості діб у році (365) до показника оборотності кредиторської заборгованості
Тривалість фінансового циклу	Сума показників середнього періоду обігу дебіторської заборгованості та запасів за вирахуванням показника середнього періоду погашення кредиторської заборгованості

Чисті активи – це різниця між сумою активів та сумою поточних зобов'язань.

Фінансовий цикл – період, який починається з моменту сплати постачальникам за матеріали (погашення кредиторської заборгованості) та закінчується в момент отримання грошей за відвантажену продукцію (погашення дебіторської заборгованості).

Коефіцієнти рентабельності – система показників, які характеризують спроможність підприємства акумулювати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності та визначають загальну ефективність використання активів і вкладень капіталу.

Характеристика показників рентабельності представлена у таблиці 3.4.

Вартість виробничих фондів – це сума вартості основних коштів і матеріальних оборотних коштів

Вартість перманентного капіталу – це сума власного і довгострокового позикового капіталу.

3.4. Коефіцієнти операційного аналізу, обслуговування боргу та ринкові показники

Коефіцієнти операційного аналізу – система показників, які характеризують динаміку і структуру доходу, прибутків і різних видів витрат.

Характеристика основних показників операційного аналізу представлена у таблиці 3.5.

Таблиця 3.4

Показники рентабельності підприємства

Найменування показника	Суть показника
Коефіцієнт рентабельності продажів	Відношення прибутку до оподаткування або чистого прибутку до виручки від реалізації
Коефіцієнт рентабельності всього капіталу	Відношення прибутку до оподаткування або чистого прибутку до середньої вартості майна (добуток показників рентабельності продажів та обіговості активів)
Коефіцієнт рентабельності власних коштів	Відношення чистого прибутку до середньої вартості власних коштів
Коефіцієнт рентабельності виробничих фондів	Відношення прибутку до оподаткування або чистого прибутку до середньої вартості виробничих фондів
Рентабельність фінансових вкладень	Відношення фінансових прибутків до вартості фінансових вкладень
Коефіцієнт рентабельності перманентного капіталу	Відношення прибутку до оподаткування або чистого прибутку до середньої вартості перманентного капіталу
Рентабельність обігових коштів	Відношення операційного прибутку до середньої вартості оборотного капіталу

Таблиця 3.5

Основні показники операційного аналізу

Найменування показника	Суть показника
1	2
Коефіцієнт зміни валових продажів	Відношення приросту чистого доходу (виручки) від реалізації продукції поточного періоду до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції попереднього періоду
Коефіцієнт валового доходу	Частка валового прибутку в чистій виручці підприємства

1	2
Коефіцієнт операційного прибутку	Частка операційного прибутку в чистій виручці підприємства
Прибутковість продажів (коефіцієнт чистого прибутку)	Частка чистого прибутку в чистій виручці від реалізації або частка чистого прибутку, скорегованого на відсотки, що виплатять, в чистій виручці від реалізації

Додатково може виконуватися аналіз операційних витрат за показниками, наведеними в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Додаткові показники операційного аналізу

Найменування показника	Суть показника
Коефіцієнт собівартості реалізованої продукції	Частка собівартості реалізованої продукції в чистій виручці від реалізації
Коефіцієнт витрат на реалізацію	Частка витрат на збут в чистій виручці від реалізації
Коефіцієнт загальних і адміністративних витрат	Частка адміністративних витрат в чистій виручці від реалізації
Коефіцієнт відсоткових платежів	Частка фінансових витрат в чистій виручці від реалізації

Коефіцієнти обслуговування боргу – система показників, які характеризують спроможність підприємства розраховуватися по процентних платежах та загальній сумі боргу.

Ринкові показники – система показників, які характеризують вартість і прибутковість акцій компанії.

Характеристика показників обслуговування боргу представлена у таблиці 3.7.

Характеристика ринкових показників представлена у таблиці 3.8.

Таблиця 3.7

Показники обслуговування боргу

Найменування показника	Суть показника
Показник забезпеченості відсотків	Відношення суми прибутку до оподаткування та суми відсоткових платежів до суми відсоткових платежів
Показник забезпеченості відсотків і капітальної суми боргу	Відношення добутку суми прибутку до оподаткування та відсоткових платежів та одиниці за вирахуванням ставки податку на прибуток до суми відсоткових платежів та основної частини боргу

Таблиця 3.8

Ринкові показники

Найменування показника	Суть показника
1	2
Прибуток на акцію (EPS)	Відношення чистого прибутку до середньої кількості акцій в обігу
Надходження грошей на акцію	Відношення суми чистого прибутку та амортизаційних відрахувань до середньої кількості акцій в обігу
Зростання ціни акції (капіталізований доход)	Відносна відхилення ринкової ціни акції на кінець періоду по відношенню до ринкової ціни акції на початок періоду
Дивідендний доход	Відношення суми щорічних дивідендів до ринкової ціни акції на початок року
Загальна доходність звичайних акцій	Сума показників капіталізованого доходу та дивідендного доходу
Коефіцієнт виплат	Частка прибутку, яка виплачена акціонерам у поточному році
Коефіцієнт відношення ціни до прибутку на акцію	Відношення середньої ринкової ціни акції до прибутку на одну акцію

4. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ЛІКВІДНОСТІ ЗА ДАНИМИ БАЛАНСУ

4.1. Складання балансу в агрегованому вигляді та аналіз джерел формування запасів

Для фінансового аналізу підприємства баланс може бути представлений в агрегованому вигляді, наведеному в таблиці 4.1.

Таблиця. 4.1

Баланс підприємства в агрегованому вигляді

АКТИВ	ПАСИВ
1. Необоротні активи (НА)	1. Джерела власних коштів (ВК)
2. Запаси (З)	2. Розрахунки та інші пасиви (КЗ)
3. Грошові кошти, дебіторська заборгованість та інші активи, в тому числі:	3. Кредити та інші позикові кошти, в тому числі:
-----	-----
грошові кошти та короткострокові фінансові вкладення (ГК)	короткострокові кредити та інші позикові кошти (КК)
-----	-----
дебіторська заборгованість та інші активи (ДЗ)	довгострокові кредити та позикові кошти (ДК)
БАЛАНС	БАЛАНС

Умови платоспроможності підприємства:

$$З \leq [(ВК + ДК) - НА], \quad (4.1)$$

$$(ГК + ДЗ) \geq [КК + КЗ]. \quad (4.2)$$

Для характеристики джерел формування запасів і витрат використовуються показники, наведені в таблиці 4.2.

Трьом показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають три наведені в таблиці 4.3 показники забезпеченості запасів і витрат джерелами їх формування.

Таблиця 4.2

Характеристика джерел формування запасів

Найменування показника	Суть показника
Наявність власних оборотних коштів	Різниця між вартістю власних засобів і необоротних активів
Наявність власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	Різниця між сумою власних коштів і довгострокових кредитів і вартістю необоротних активів
Загальна величина основних джерел формування запасів	Різниця між сумою власних коштів і довгострокових і короткострокових кредитів і вартістю необоротних активів

Таблиця 4.3

Характеристика забезпеченості запасів джерелами їх формування

Найменування показника	Суть показника
Надлишок або нестача власних оборотних коштів	Різниця між наявністю власних оборотних коштів і вартістю запасів
Надлишок або нестача власних і довгострокових позикових джерел формування запасів	Різниця між наявністю власних і довгострокових позикових джерел формування запасів і вартістю запасів
Надлишок або нестача загальної величини основних джерел для формування запасів	Різниця між загальною величиною основних джерел формування запасів і вартістю запасів

4.2. Класифікація типів фінансової стійкості та аналіз ліквідності балансу

Класифікація типів фінансової стійкості відповідно до ступеня покриття активами зобов'язань підприємства наводиться у таблиці 4.4.

Ліквідність балансу визначається як ступінь покриття зобов'язань підприємства його активами, термін перетворення яких в грошову форму відповідає терміну погашення зобов'язань.

Таблиця 4.4

Класифікація типів фінансової стійкості підприємства

Стійкість	Активи	Співвідношення із відповідними зобов'язаннями	Зобов'язання		
			Кредиторська заборгованість	Кредиторська заборгованість та короткострокові кредити	Кредиторська заборгованість, короткострокові та довгострокові кредити
Абсолютна	Грошові кошти	більше або дорівнюють	поточна	у короткостроковій перспективі	у довгостроковій перспективі
Нормальна	Грошові кошти та дебіторська заборгованість	більше або дорівнюють	поточна	у короткостроковій перспективі	у довгостроковій перспективі
Передкризова	Оборотні активи	більше або дорівнюють	поточна	у короткостроковій перспективі	у довгостроковій перспективі
Кризова	Оборотні активи	менше	поточна	у короткостроковій перспективі	у довгостроковій перспективі

Угрупування статей балансу з метою аналізу ліквідності підприємства наведено в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Аналіз ліквідності балансу

АКТИВ	ПАСИВ
1. Найбільш ліквідні активи (А1)	1. Найбільш термінові зобов'язання (П1)
2. Активи, що швидко реалізуються (А2)	2. Короткострокові зобов'язання (П2)
3. Активи, що повільно реалізуються (А3)	3. Довгострокові зобов'язання (П3)
4. Активи, що важко реалізуються (А4)	4. Власний капітал (П4)
Платіжний залишок або нестача	
Абсолютна ліквідність	А1 – П1
Поточна ліквідність	А2 – П2
Перспективна ліквідність	А3 – П3
Загальна ліквідність	А4 – П4

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються співвідношення:

$$A1 \geq P1; \quad (4.3)$$

$$A2 \geq P2; \quad (4.4)$$

$$A3 \geq P3; \quad (4.5)$$

$$A4 \leq P4. \quad (4.6)$$

5. ДІАГНОСТИКА ВІРОГІДНОСТІ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

5.1. Поняття, види і причини банкрутства

Банкрутство – це підтверджена документально нездатність суб'єкта господарювання платити за своїми борговими зобов'язаннями і фінансувати поточну основну діяльність через відсутність коштів.

Основні типи стану підприємства, яке має фінансові ускладнення:

- економічна неспроможність;
- ділова неспроможність;
- технічна неплатоспроможність;
- неплатоспроможність напередодні банкрутства;
- банкрутство.

Види неплатоспроможності боржника:

- «нешасна»;
- «помилкова»;
- «необережна».

Класифікація причин банкрутства наведена на рисунку 5.1.

5.2. Системи критеріїв і ознак при діагностиці вірогідності банкрутства

Для діагностики вірогідності банкрутства використовується декілька підходів, заснованих на застосуванні:

- а) аналізу обширної системи критеріїв і ознак;
- б) аналізу обмеженого кола показників;
- в) аналізу інтегральних показників.

5.2.1. Аналіз обширної системи критеріїв і ознак

Ознаки банкрутства при багатокритеріальному підході відповідно до рекомендацій Комітету з узагальнення практики аудиту (Великобританія) звичайно ділять на дві групи.

Група 1 – показники, що свідчать про можливі фінансові ускладнення та вірогідність банкрутства в недалекому майбутньому:

Рис. 5.1. Причини банкрутства підприємств

- 1) хронічний спад виробництва, скорочення обсягів продажу і хронічна збитковість;
- 2) наявність хронічно простроченої кредиторської і дебіторської заборгованості;
- 3) низькі значення коефіцієнтів ліквідності і тенденція їх до зниження;
- 4) збільшення до небезпечних меж частки позикового капіталу в загальній його сумі;
- 5) дефіцит власного оборотного капіталу;
- 6) систематичне збільшення тривалості обороту капіталу;
- 7) наявність наднормативних запасів сировини і готової продукції;

8) використання нових джерел фінансових ресурсів на не вигідних умовах;

9) несприятливі зміни в портфелі замовлень;

10) падіння ринкової вартості акцій підприємства;

11) зниження виробничого потенціалу та ін.

Група 2 – показники, несприятливі значення яких не дають підстави розглядати поточний фінансовий стан підприємства як критичний, але сигналізують про можливість різкого його погіршення в майбутньому при неприйнятті дієвих заходів:

1) надмірна залежність підприємства від якогось одного конкретного проекту, типу устаткування, виду активу, ринку сировини або ринку збуту;

2) втрата ключових контрагентів;

3) застаріння техніки і технології;

4) втрата досвідчених співробітників апарату управління;

5) вимушені простої, неритмічна робота;

6) неефективні довгострокові угоди;

7) недостатність капітальних вкладень та ін.

5.2.2. Аналіз обмеженого кола показників

При діагностиці фінансової неспроможності підприємств з використанням обмеженого кола показників можуть застосовуватися дві методики.

За першою методикою використовуються наступні показники:

а) коефіцієнт поточної ліквідності;

б) коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом (частка власного оборотного капіталу у вартості активів).

Якщо коефіцієнт поточної ліквідності менше нормативу, але намітилася тенденція зростання вказаних показників, то визначається коефіцієнт відновлення платоспроможності за період, що дорівнює шести місяцям:

Коефіцієнт відновлення платоспроможності (Кв.п) розраховується за формулою

$$Кв.п. = \frac{6}{T} \frac{(Кп.л.1 - Кп.л.0)}{Кп.л.норм}, \quad (5.1)$$

де Кп.л.1 та Кп.л.0 – фактичні значення коефіцієнта ліквідності відповідно наприкінці та на початку звітного періоду;

Кп.л.норм. – нормативне значення коефіцієнта ліквідності;

6 – період відновлення платоспроможності, місяців;

T – звітний період, місяців.

Якщо Кв.п. > 1, то в підприємства є реальна можливість відновити свою платоспроможність, якщо Кв.п. < 1 – у підприємства немає реальної можливості відновити свою платоспроможність найближчим часом.

Якщо фактичний рівень коефіцієнта поточної ліквідності дорівнює або вище за нормативне значення, але намітилася тенденція його зниження, розраховують коефіцієнт втрати платоспроможності за період, що дорівнює 3 місяцям.

Коефіцієнт втрати платоспроможності (Квт.п.) розраховується за формулою

$$Квт.п. = \frac{3}{T} \frac{(Кп.л.1 - Кп.л.0)}{Кп.л.норм}. \quad (5.2)$$

Якщо Квт.п. > 1, то підприємство має реальну нагоду зберегти свою платоспроможність в перебігу трьох місяців, і навпаки: якщо Квт.п. < 1, то зберегти свою платоспроможність підприємство не зможе навіть на найближче майбутнє.

Згідно з даною методикою підприємство визнається *стійко неплатоспроможним* за наявності однієї з наступних умов:

а) коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду нижчий за нормативне значення;

б) коефіцієнт забезпеченості підприємства власними оборотними коштами на кінець звітного періоду нижчий за нормативне значення;

в) коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності менше одиниці.

Якщо виконуються усі три наведені умови, підприємство вважається потенційним банкрутом.

За другою методикою підприємство вважається *стійко неплатоспроможним* в тому випадку, якщо протягом останніх чотирьох кварталів воно має незадовільну структуру балансу.

При цьому для визнання стійко неплатоспроможного підприємства *потенційним банкрутом* необхідна наявність хоча б однієї з наступних умов:

а) коефіцієнт фінансової залежності (питома вага позикових коштів в загальній сумі активів) на кінець звітного періоду має значення, вище за нормативне;

б) частка прострочених фінансових зобов'язань в загальній сумі активів підприємства на кінець звітного періоду має значення, вище за нормативне.

5.3. Діагностика вірогідності банкрутства з використанням інтегральних показників

5.3.1. Інтегральна оцінка фінансової стійкості на основі скорингового аналізу

Методика кредитного скорингу вперше була запропонована американським економістом Д. Дюраном на початку 40-х років.

Суть цієї методики полягає в класифікації підприємств за ступенем ризику, виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості і рейтингу кожного показника, який виражається в балах на основі експертних оцінок.

Найпростіша скорингова модель з трьома балансовими показниками, яка дозволяє розподілити підприємства по класах, показана в таблиці 5.1.

Відповідно до значень показників, які розглядаються, підприємство отримує певну кількість балів, в залежності від чого відноситься до одного з п'яти класів:

Таблиця 5.1

Класи підприємств за рівнем платоспроможності

Показники	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Рентабельність сукупного капіталу, %	30 % і вище – 50 балів	від 29,9 % до 20 % – від 49,9 до 35 балів	від 19,9 % до 10 % – від 34,9 до 20 балів	від 9,9 % до 1% – від 19,9 до 5 балів	менше 1% – 0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище – 30 балів	від 1,99 до 1,7 – від 29,9 до 20 балів	від 1,69 до 1,4 – від 19,9 до 10 балів	від 1,39 до 1,1 – від 9,9 до 1 балу	1 і нижче – 0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище – 20 балів	від 0,69 до 0,45 – від 19,9 до 10 балів	від 0,44 до 0,3 – від 9,9 до 5 балів	від 0,29 до 0,20 – від 5 до 1 балу	менше 0,2 – 0 балів
Межі класів	100 балів	від 99 до 65 балів	від 64 до 35 балів	від 34 до 6 балів	0 балів

I клас – підприємства з добрим запасом фінансової стійкості, який дозволяє бути впевненими в поверненні позикових коштів;

II клас – підприємства, що демонструють деякий ступінь ризику із заборгованості, але ще не розглядаються як ризиковані;

III клас – проблемні підприємства;

IV клас – підприємства з високим ризиком банкрутства навіть після вживання заходів з фінансового оздоровлення; кредитори ризикують втратити свої кошти і відсотки;

V клас – підприємства високого рівня ризику, практично неплатоспроможні.

5.3.2. Інтегральна оцінка фінансової стійкості на основі багатовимірного рейтингового аналізу

Етапи реалізації багатовимірного рейтингового аналізу здійснюється в чотири етапи.

Етап 1. Обґрунтовується система показників, за якими оцінюватимуться результати господарської діяльності, збираються дані за цими показниками і формується матриця початкових даних.

Етап 2. У матриці початкових даних в кожній графі визначається максимальний елемент, який приймається за одиницю, після чого всі елементи цієї графі діляться на максимальний елемент еталонного підприємства. В результаті створюється матриця стандартизованих коефіцієнтів.

Етап 3. Всі елементи матриці стандартизованих коефіцієнтів зводяться в квадрат. Якщо задача розв'язується з урахуванням різної ваги показників, то одержані квадрати помножуються на величину відповідних вагових коефіцієнтів, встановлених експертним шляхом, після чого підсумовуються по рядках.

Етап 4. Одержані рейтингові оцінки розміщуються по ранжиру і визначається місце кожного підприємства за підсумками господарювання.

5.3.3. Інтегральна оцінка фінансової стійкості на основі багатовимірного дискримінантного аналізу.

Мультиплікативний дискримінантний аналіз – статистичний метод, який використовується для прогнозування вірогідності банкрутства.

Мета дискримінантного аналізу – побудова лінії, що поділяє усі підприємства на дві групи: *благополучні підприємства* та *потенційні банкрути*. Ця лінія розмежування називається *дискримінантною функцією* і позначається, як правило, Z .

Параметри дискримінантної функції розраховуються в результаті статистичної обробки даних по вибірці підприємств за допомогою комп'ютерних програм дискримінантного аналізу.

Граничні значення дискримінантної функції визначаються як середнє значення Z для підприємств, яким не загрожує банкрутство (Z_1), і середнє значення Z для підприємств-банкрутів (Z_2).

Інтервал $[Z_1, Z_2]$ називається *зоною невідання*.

Широко використовуються дискримінантні моделі чинників відомих західних економістів Альтмана, Лиса, Таффлера, Тішоу та ін.

Модель Альтмана визначення кредитоспроможності суб'єктів господарювання

$$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5, \quad (5.3)$$

де X_1 – відношення власного оборотного капіталу до суми активів;
 X_2 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;
 X_3 – відношення прибутку до сплати відсотків до суми активів;
 X_4 – відношення ринкової вартості власного капіталу до позикового капіталу;
 X_5 – відношення виручки до суми активів.

Якщо $Z < 1,81$, то це ознака великої вірогідності банкрутства;
якщо $Z > 2,7$, то це свідчить про низьку вірогідність банкрутства.

Модифікована модель Альтмана для компаній, акції яких не котируються на ринку

$$Z = 0,717X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5, \quad (5.4)$$

де X_4 – відношення балансової вартості власного капіталу до позикового капіталу.

Граничне значення Z при цьому дорівнює 1,23.

Модель Лиса

$$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4, \quad (5.5)$$

де X_1 – відношення оборотного капіталу до суми активів;
 X_2 – відношення прибутку від реалізації до суми активів;
 X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до суми активів;
 X_4 – відношення вартості власного капіталу до позикового капіталу.

Граничне значення дорівнює 0,037.

Модель Таффлера

$$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4, \quad (5.6)$$

де X_1 – відношення прибутку від реалізації до суми короткострокових зобов'язань;

X_2 – відношення оборотних активів до суми зобов'язань;

X_3 – відношення короткострокових зобов'язань до суми активів;

X_4 – відношення виручки до суми активів.

Якщо $Z > 0,3$, то це свідчить про непогані довгострокові перспективи; якщо $Z < 0,2$, то це є ознакою існування вірогідності банкрутства.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятий: Учеб. пособие. – Минск: Новое знание, 2002. – 704 с.
2. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. – Т. 2. – К.: Ника-Центр, Эльга, 1999. – 678 с.
3. Финансовый менеджмент / Под ред. акад. Г. Б. Поляка. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 426 с.
4. Уткин Э.А. Финансовый менеджмент: Учеб. для вузов. – М.: Зерцало, 1998. – 371 с.
5. Фінансова звітність за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Практичний посібник. – Д.: ООО “Баланс-клуб”, 2000. – 368 с.
6. Ковалев В.В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 432 с.
7. Савчук В.П. Финансовый менеджмент предприятий: прикладные вопросы с анализом деловых ситуаций. – К.: Издательский дом “Максимум”, 2001. – 600 с.

8. Шеремет А.Д., Сайфулин Р.С. Методика финансового анализа. – М.: ИНФРА-М, 1995. – 176 с.
9. Русак Н.А., Русак В.А. Финансовый анализ субъекта хозяйствования: Справ. пособие. – Минск: Выш. шк., 1997. – 309 с.
10. Бригхем Ю., Гапенски Л. Финансовый менеджмент: Полный курс: В 2-х т. / Пер. с англ. под ред. В.В. Ковалева. – СПб.: Экономическая школа, 1999. – Т. 2. – 669 с.
11. Тренев Н.Н. Управление финансами: Учебное пособие. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 496 с.: ил.
12. Перар Ж. Управление финансами: с упражнениями / Пер. с фр. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 360 с.: ил.
13. Финансовый менеджмент: теория и практика: Учебник / Под ред. Е.С.Стойковой. – М.: Перспектива, 1996. – 405 с.
14. Балабанов И.Т. Основы финансового менеджмента. Как управлять капиталом? – М.: Финансы и статистика, 1992. – 315 с.
15. Финансы предприятий / О.С. Галушко, Г.О. Крамаренко, И.Л. Сазонец и др.– Днепропетровск: НГА Украины, ДАУБП, 1998. – 255 с.
16. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент. Российская практика. – М.: Перспектива, 1994. – 194 с.
17. Харламова Г.В., Ларинова Л.Ф., Ляхов А.И. Практическое пособие бухгалтеру-менеджеру. – Харьков: Основа, 1993. – 224 с.
18. Кондраков И.П. Бухгалтерский учет, анализ хозяйственной деятельности и аудит в условиях рынка. – М.: Перспектива, 1992. – 475 с.
19. Роменов А.И., Лукасевич И.Я. Оценка коммерческой деятельности предпринимательства. Опыт зарубежных корпораций. – М.: Финансы и статистика. Банки и биржи, 1993. – 76 с.
20. Стоянова Е.С. Финансовый менеджмент.– М.: Перспектива, 1993. – 268 с.
21. Белуха Н.Т. Аудит финансового состояния предприятия // Бухгалтерский учет и аудит. – 1994. – № 5. – С. 14 – 17.
22. Баканов М.И., Шеремет А.Д. Теория экономического анализа. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 288 с.: ил.
23. Бухгалтерский анализ. (Рекомендовано Институтом банковского

дела). Перевод с англ. / Под ред. М. А. Гольцберга и Л. М. Хасан-Бек. – К.: Основы, 1993. – 428 с.

24. Крылова Т.Б. Выбор партнера: анализ отчетности капиталистического предприятия. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 160 с.

25. Петров В. В., Ковалев В. В. Как читать баланс. – М.: Финансы и статистика, 1993. – 256 с.

26. Родионова В.М., Федотова М.А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. – М.: Перспектива, 1995. – 98 с.

27. Четыркин Е.М. Методы финансовых и коммерческих расчетов. – М.: Дело, 1992. – 320 с.

28. Шеремет А.Д. и др. Методика финансового анализа предприятия. – М.: Юни-Глоб, 1992. – 80 с.

29. Едророва В. Н., Мизиковский Е. А. Учет и анализ финансовых активов: акции, облигации, векселя. – М.: Финансы и статистика, 1995. – 272 с.

30. Бернштейн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация: Пер. с англ. / Научн. ред. перевода чл.-корр. РАН И.И.Елисеева. Гл. редактор серии проф. Я.В.Соколов. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 624 с.: ил. – (Серия по бухгалтерскому учету и аудиту).

31. Стоянов Е.А., Стоянова Е.С. Экспертная диагностика и аудит финансово-хозяйственного положения предприятия. – К.: Аудит, 1993. – 248 с.

32. Хеддервик К. Финансово-экономический анализ деятельности предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 462 с.

33. Осин В.А. Методика оценки финансового состояния предприятия // Свое дело. – 1994. – № 33. – С. 18 – 21.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ПОНЯТТЯ, МЕТА І ЗМІСТ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ.....	4
1.1. Поняття фінансового аналізу.....	4
1.2. Суб'єкти і види фінансового аналізу.....	4
1.3. Інформаційна база для фінансового аналізу.....	5
2. ЗАГАЛЬНА ОЦІНКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПІДСТАВІ ГОРИЗОНТАЛЬНОГО І ВЕРТИКАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	7
2.1. Задачі аналізу фінансової звітності та її складових.....	7
2.2. Суть і призначення горизонтального і вертикального аналізу фінансової звітності підприємства.....	10
3. АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ФІНАНСОВИХ КОЕФІЦІЄНТІВ.....	13
3.1. Загальна характеристика системи фінансових коефіцієнтів.....	13
3.2. Коефіцієнти фінансової стійкості та платоспроможності.....	13
3.3. Коефіцієнти обіговості та рентабельності.....	16
3.4. Коефіцієнти операційного аналізу, обслуговування боргу та ринкові показники.....	17
4. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ І ЛІКВІДНОСТІ ЗА ДАНИМИ БАЛАНСУ.....	21
4.1. Складання балансу в агрегованому вигляді та аналіз джерел формування запасів.....	21
4.2. Класифікація типів фінансової стійкості та аналіз ліквідності балансу.....	22
5. ДІАГНОСТИКА ВІРОГІДНОСТІ БАНКРУТСТВА СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	25
5.1. Поняття, види і причини банкрутства.....	25
5.2. Системи критеріїв і ознак при діагностиці вірогідності банкрутства.....	25
5.3. Діагностика вірогідності банкрутства з використанням інтегральних показників.....	29
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	33

Навчальне видання

Сокольська Рената Борисівна
Зелікман Владислав Давидович
Акімова Тетяна Валеріївна

ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

Конспект лекцій

Тем. план 2006, поз. 148.

Редактор О.І.Лук'янець

Підписано до друку 29.03.06. Формат 60x84 1/16. Папір друк. Друк плоский.
Облік.-вид. арк. 2,17. Умов. друк. арк. 2,15. Тираж 100 пр. Замовлення №

Національна металургійна академія України
49600, Дніпропетровськ-5, пр. Гагаріна, 4

Редакційно-видавничий відділ НМетАУ